

Nr 33.

Ankom till riksdagens kansli den 27 april 1917 kl. 8 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om visst undantag från tillämpningen av 49 § 1 mom. och 165 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.

I en till riksdagen avlåten, den 16 april 1917 dagtecknad proposition, nr 249, som hänvisats till bankoutskottets förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollen över finansärenden för den 4 och den 16 april 1917 samt av i lagrådet fört protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna

Förslag

till

Lag

om visst undantag från tillämpningen av 49 § 1 mom. och 165 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.

Härigenom förordnas, att vad i 49 § 1 mom. och 165 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse finnes stadgat icke skall i fråga om bankbolag, vars egna fonder uppgå till minst fem miljoner kronor, äga tillämpning under tiden intill den 1 juli 1918, där ej Konungen dessförinnan annorledes förordnar.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författnings-samling.

Till ovanberörda statsrådsprotokoll den 4 april 1917 har departementschefen i ärendet anfört följande:

*Svenska bank-
föreningens
styrelse.*

»I en till Kungl. Maj:t den 16 mars 1917 ingiven skrivelse har svenska bankföreningens styrelse anfört följande:

»Jämlikt 49 och 165 §§ i lag om bankrörelse den 22 juni 1911 må banks inlåning ej överstiga fem gånger beloppet av bankens egna fonder. Denna bestämmelse, vilken i lagstiftningen infördes år 1911, är efter vad som framgår av 1907 års bankkommittés betänkande avsedd att trygga bankernas soliditet. Redan kommitterade framhålla emellertid i betänkandet, att lagstiftningen i detta hänseende icke kan utöva något avgörande inflytande, och det lärer väl knappast kunna förnekas att, om också i en bank liksom i varje annat affärsföretag omslutningen med hänsyn till företagets solvens bör stå i ett visst förhållande till det egna kapitalet, det dock starkt kan ifrågasättas, huruvida härför några gränser kunna och böra av lagstiftningen uppdragas, då begränsningen i stället torde vara något som bör av ledningen avgöras med tagen hänsyn till beskaffenheten av tillgångarna och arten av rörelsen.

Om därför redan under normala förhållanden invändningar kunna göras mot förut berörda legala begränsning, så gäller detta än mer under de förhållanden, som förorsakats av det nu pågående kriget. Därigenom att ett ej oväsentligt antal företag i vårt land å ena sidan kunnat till gynnsamma priser realisera lager och tillgångar, men å andra sidan icke sett sig i stånd att anskaffa nya sådana, har på många håll en riklig penningtillgång uppstått, vilken som naturligt är sökt sig väg till bankerna. Bäst kommer detta till synes vid en granskning av omslutningssummorna för de privata bankbolagen vid slutet av ett vart av de senast förflutna fem åren. Enligt de av bankinspektionen publicerade rapporterna utgjorde dessa

1912	2,717,128,364 kronor
1913	2,848,113,200 »
1914	3,035,157,467 »
1915	3,372,435,311 »
1916	4,113,192,101 »

Bankernas omslutning var således nära nog en halv gång till så stor 1916 som den var fyra år dessförinnan, och på sätt av siffrorna framgår är det egentligen under de två sista åren, som den egentliga stegringen skett, i det ökningen under 1915 och 1916 uppgår till mer än en tredjedel av totalbeloppet vid ingången av förstnämnda år.

Den stora ökningen av omslutningssummorna har vållat att de flesta banker till följd av förut berörda bestämmelse i banklagen sett sig nödsakade öka sina fonder. Det vill emellertid synas som om den stora ökningen av insättningar ännu

ej nått sin kulmen. En ytterligare stegring torde vara att förvänta, och en sådan kommer att genom banklagens bestämmelser medföra ytterligare ökning av bankernas fonder. Att emellertid inrikta sig på att de medel, som under världskriget influtit i bankerna, skola helt eller åtminstone till största delen kvarstå efter det samma måste emellertid anses synnerligen olämpligt, då man ju icke kan påräkna att de förhållanden, som skapats av kriget, skola alltjämt fortfara även sedan fred blivit sluten. I stället torde man med stor sannolikhet kunna förvänta att en högst avsevärd del av de penningar, som under senare åren av skäl att de ej kunnat göras fruktbärande på annat håll uppsamlats i bankerna, efter kriget komma att åter söka sig ut därifrån. Ett särskilt skäl för en dylik förmodan är att det just är avistarakningarna, som svällt mest. Vid utgången av ett vart av de senast förflutna fem åren uppgingo nämligen sammanlagda saldona å de privata bankbolagens giroräkningar till

1912	164,587,038 kronor
1913	169,057,014 »
1914	211,938,458 »
1915	289,530,335 »
1916	486,564,631 »

Med tagen hänsyn till nu berörda omständigheter torde det ligga i öppen dag, att den legala begränsningen av banks inlåning i förhållande till fonderna under nuvarande förhållanden kan innebära allvarsamma vådor. Vi hålla nämligen före att det vore synnerligen olämpligt, om bankerna nu till följd av en tillfällig inlåning skulle nödgas öka sina fonder till belopp, som komma att i framtiden visa sig allt för stora. Det bör nämligen ej lämnas obeaktat att även allt för stort kapital kan för en bank vara olämpligt, då härigenom banken lätteligen frestas att för erhållandet utav en tillfredsställande förräntning av kapitalet placera sina medel på sätt, som ej kan anses överensstämmande med god bankpolitik. Det kan därjämte ej anses lyckligt, att en allt för stor del av landets kapital investeras i bankföretag och därigenom undandrages andra näringar.

Med anledning av vad sålunda anförts bedja vi få hemställa, huruvida icke regeln i 49 och 165 §§ banklagen kunde få dispositiv karaktär, så att t. ex. bankinspektionen tillades rätt att på därom gjord ansökan medgiva befrielse från iakttagandet av föreskriften om begränsning av inlåningen, vilken befrielse dock icke borde kunna få beviljas mer än för t. ex. ett år åt gången.»

Över denna skrivelse har bankinspektionen den 23 mars 1917 avgivit följande utlåtande:

Bankinspektionen.

»Den ifrågavarande bestämmelsen i 49 och 165 §§ banklagen, som bildar ett led i den räckta av stadganden i fråga om bankbolags rörelse, vilka avse att befrämja bankväsendets soliditet, upptogs i banklagstiftningen genom 1911 års lag om bankrörelse, efter att redan förut hava tillämpats beträffande bankbolag med grundfond understigande en miljon kronor, i vilkas bolagsordningar en föreskrift av samma innebörd sedan längre tid tillbaka plägat införas.

Bankföreningens styrelse, som till en början ifrågasätter bestämmelsens ändamålsenlighet överhuvud, framhåller, hurusom densamma under de förhållanden, som förorsakats av det pågående kriget, visat sig olämplig, och föreslår att bestämmelsen

skall få dispositiv karaktär, så att t. ex. bankinspektionen tillägges rätt att på därom gjord ansökan medgiva befrielse för viss tid från iakttagandet av densamma.

Frågan, huruvida gällande bestämmelser om begränsning av banks inlåning böra överhuvud eller beträffande någon viss kategori av bankbolag upphävas eller förändras, synes bankinspektionen icke böra i detta sammanhang upptagas till prövning, i synnerhet som bestämmelserna varit under normala förhållanden jämförelsevis kort tid gällande och några olägenheter av desamma under den tid, dylika förhållanden varit rådande, icke försports.

Vad styrelsen framhållit beträffande den ifrågavarande regelns verkan under de förhållanden, som skapats under det pågående kriget, är emellertid förtjänt av stort beaktande; och har enligt bankinspektionens åsikt styrelsen anfört fullgiltiga skäl för en förändring under den tid, dessa förhållanden kunna komma att bestå. Styrelsens i detta hänseende framställda förslag anser sig bankinspektionen dock icke kunna biträda. Ty, fränsett att, såvitt bankinspektionen har sig bekant, exempel saknas på att en central myndighet får befogenhet att medgiva dispens från en av Kungl. Maj:t och riksdagen stiftad lag, skulle det möta betydande svårigheter för bankinspektionen att i saknad av närmare förhållningsregler på ett tillfredsställande sätt avgöra, när dispens borde lämnas eller icke.

Enligt bankinspektionens åsikt är det ock för vinnande av det avsedda ändamålet tillfyllest och jämväl i övrigt mest lämpligt, att ifrågavarande lagbestämmelser genom en provisorisk lag försättas ur gällande kraft till en början under ett år och därefter eventuellt för den ytterligare tid, som av de angivna abnormala förhållandena kan påkallas. Då det emellertid egentligen torde vara allenast de större bankerna med kontor i landets affärscentra, som rönt den ovan antydda inverkan av krigstiden, men däremot de mindre bankerna, för vilka för övrigt den ifrågavarande regeln jämväl under normala tider har sin största betydelse, icke i nämnvärd mån torde hava berörts därav, bör den provisoriska lagstiftningen omfatta allenast bankbolag med fonder, som uppgå till något så när betydande belopp, förslagsvis minst fem miljoner kronor.»

Departements-
chefen.

Huruvida föreskrifterna i första momentet av 49 och 165 §§ banklagen under normala förhållanden äro mindre lämpliga, anser jag, i likhet med bankinspektionen, vara en fråga, för vars besvarande tillräcklig erfarenhet ännu icke föreligger. Däremot synes det mig icke vara tvivel underkastat, att, om den i nämnda lagrum fastställda proportionen mellan inlåning och fonder utan inskränkning upprätthålles under nu rådande ekonomiska konjunkturer, detta kan få mindre lyckliga påföljder. Det torde för den skull vara av behovet påkallat att möjlighet tills vidare öppnas för banker att icke behöva öka sina fonder, därför att inlåningen stiger. Då emellertid bankinspektionen håller före, att sådan rätt endast bör tillkomma banker, vilkas fonder uppgå till något så när betydande belopp, förslagsvis minst fem miljoner kronor, anser jag att bankinspektionens mening härutinnan bör följas.

Den eftergift beträffande förenämnda stadgandens tillämpning, vilken alltså torde böra ifrågakomma, synes mig böra, på sätt bankinspektionen

föreslagit, beviljas på det sätt, att stadgandena genom en provisorisk lag sättas ur kraft under viss tid så vitt angår nyssnämnda banker. Detta undantag torde tills vidare böra fastställas att gälla till den 1 juli 1918 samt Kungl. Maj:t erhålla befogenhet att dessförinnan, om förhållandena så medgiva, förordna, att de suspenderade stadgandena åter skola träda i tillämpning. Jag har inom finansdepartementet låtit utarbета förslag till en sådan lag.»

I lagrådet hava i anledning av förslaget avgivits följande yttranden:

»Lagrådet:

Lagrådet.

Rubriken till förevarande lagförslag, vilket angår visst undantag från tillämpningen av 49 § 1 mom. och 165 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse, torde böra erhålla en i någon mån ändrad avfattning.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*:

Därest ifrågavarande lag skall kunna lända till verklig nytta, synes vara erforderligt, att lagen ej gäller alltför kort tid och att bankerna äga trygghet att lagen ej plötsligt ställs ur tillämpning. Vid sådant förhållande synes den tid, varunder lagen skall gälla, böra utan förbehåll sträcka sig åtminstone till den i förslaget i sådant hänseende angivna dagen den 1 juli 1918.

Justitierådet *Wedberg* tillade:

Skulle det anses önskligt att Konungen äger förkorta tiden för den obegränsade inlåningsrätten, synes i allt fall lagen böra uttrycka att sådant förordnande skall givas i god tid, exempelvis minst fyra månader, före den dag då rätten skall upphöra att gälla.

Justitierådet *von Seth*:

Då genom 1911 års lag om bankrörelse ifrågavarande begränsning av inlåningsrätten infördes, erinrades av vederbörande kommitté, att en respittid borde lämnas bankerna för att antingen i någon mån öka fonderna eller nedbringa inlåningen. I 260 § bestämdes denna övergångstid till två år.

Om man nu, såsom förslaget avser, medgiver undantag från berörda begränsning för endast kort tid i sänder, och man verkligen vill, att bankerna skola kunna begagna sig av detta medgivande, kan det ifrågasättas, om ej en liknande övergångstid bör lämnas för återgången till

det normala förhållandet mellan inlåning^o och fonder. En sådan övergångstid kan i detta fall tänkas få så mycket större betydelse, som det givetvis skulle stå i strid med det syfte, i vilket undantaget tillkommit, om nämnda återgång skedde på annat av ovannämnda båda sätt än genom ett direkt nedbringande av inlåningen, och omständigheterna, åtminstone på vissa håll, kunna bli sådana, att ett ögonblickligt minskande av denna ej kan ske utan betänkliga olägenheter.

Huru lång övergångstiden bör göras, kan ju vara föremål för olika bedömande. Mig synes emellertid, att en tid av ett år bör bli tillräcklig.

Jag hemställer alltså om ett tillägg till förslaget av innebörd, att inom ett år, sedan det genom den föreslagna lagen medgivna undantaget från bestämmelserna i 49 och 165 §§ upphört att äga tillämpning, det rätta förhållandet mellan inlåning och fonder skall vara återställt.»

I anledning av lagrådets utlåtande har departementschefen till åberopade statsrådsprotokollet den 16 april 1917 anfört följande:

Departements-
chefen.

»Med anledning av vad lagrådet anmärkt mot lagförslagets rubrik har ändring vidtagits i densamma.

Vad angår de anmärkningar, tre av lagrådets ledamöter framställt mot förslaget i övrigt, kan det, om man, såsom väl är det riktiga, utgår från att den ifrågavarande lagen icke bör gälla längre än nödigt är, knappast vara lämpligt att på förhand fixera viss tid för lagens giltighet eller för avvecklingen av den genom lagen uppkomna situationen. Det är för närvarande icke möjligt att bedöma, huru de av kriget orsakade förhållandena inom handel och industri komma att utveckla sig ens under den närmaste framtiden. De penningar, som nu inflyta till bankerna, kunna komma att inom kort åter söka sig ut därifrån. I sådant fall läser lagen kunna sättas ur kraft långt före den 1 juli 1918. Den tid avvecklingen kan taga kommer att bero av förhållandena inom affärslivet vid den tidpunkt avvecklingen äger rum. En beräkning därav för närvarande kan icke grundas på annat än det rena godtycket. De ifrågavarande anmärkningarna synas vara föranledda av farhågor för att den provisoriska lagen skulle kunna komma att sättas ur kraft så plötsligt, att bankerna icke erhöles tillräcklig tid på sig för avvecklingen. Något giltigt skäl att antaga, att bankerna skulle försättas i en dylik belägenhet, läser emellertid näppeligen förefinnas. Med hänsyn till nu anförda omständigheter anser jag, att ifrågavarande anmärkningar icke böra föranleda ändring i förslaget.»

På de i statsrådsprotokollen återopade skäl har utskottet ansett sig böra tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet.

De av ledamöter inom lagrådet framställda anmärkningarna mot förslaget torde, såsom chefen för finansdepartementet i sitt senare anförande till statsrådsprotokollet framhåller, vara föranledda av farhågor för att den provisoriska lagen skulle kunna komma att sättas ur kraft så plötsligt, att bankerna icke erhöle tillräcklig tid på sig för avvecklingen. I avseende härå erinrar departementschefen, att något giltigt skäl att antaga, att bankerna skulle försättas i en dylik belägenhet näppeligen syntes förefinnas; och ansåg departementschefen med hänsyn härtill, att berörda anmärkningar icke borde föranleda ändring i förslaget.

Enligt utskottets mening läser Kungl. Maj:t icke underlåta att, därest den provisoriska lagen anses böra träda ur tillämpning, i tid vidtaga sådana åtgärder, att de befarade olägenheterna varda undanröjda.

Utskottet hemställer,

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 249
må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 27 april 1917.

På bankoutskottets vägnar:

ERNST HEDENSTIERNA.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:
av första kammaren: herrar *Hedenstierna, Hallin, friherre Langenskiöld, Ekman, Wickman, Boos, Östling* och *Holm* samt
av andra kammaren: herrar *Kristensson, Vahlquist, Molin* i Södertälje, *Söderberg* i Hobbarn, *Carlson* i Herrljunga, *Edbom, Jonsson* i Gumboda och *Olsson* i Berg.
